

ИНТЕРНЕТ ИЛИ КАКВО ЗНАНИЕ „ОСТАВА В МРЕЖАТА”

докторант Десислава Тодорова
Шуменски университет „Епископ Константин Преславски”

INTERNET OR WHAT KNOWLEDGE „REMAINS IN NETWORK”

Desislava Todorova

Abstract: In 1998 the Catholic Church defines the Internet as a "treasury of human knowledge," and according to the newspaper "The Times", the internet is among the ten words that characterize the century. One purpose of this report is to give a small part of the answers to questions about how the Internet and new media influence the way we collect and the knowledge that the vast arrays of information overload individual and public memory. How to adapt to new conditions and you lose old habits of storing information.

Key word: Internet, memory, knowledge, intelligence, audience

Резюме: През 1998 година католическата църква определя интернет като „съкровищница на човешкото знание”, а според вестник „Таймс”, интернет е сред десетте думи, характеризиращи столетието. Една от целите на настоящия доклад е да даде малка част от отговорите на въпросите как интернет и новите медии влияят върху начина, по който трупаме знания и дали огромните масиви с информация не претоварват индивидуалната и обществена памет. Как се адаптираме към новите условия и губим ли старите навици за съхраняване на информация.

Ключови думи: интернет, памет, знание, аудитория

Настоящият доклад представлява един своеобразен дискурс за виртуалното настояще и бъдеще и мястото на човека и неговият интелект в тази виртуална съвременност. Фокусът на анализ е насочен към опитите да се даде отговор на въпроса дали нашето „номадско” пребиваване в Мрежата, разбирана като информационна среда за скоростен пренос на информация променя човека и той преминава през процес на интелектуално съзряване или точно обратното – до намаляване на неговия интелект, дали техниката не ни е дала нов и всеобхватен ум, който обаче си е създал способността да отсява възприемашката информация до минимум в резултат от механизмите, чрез които функционира мозъка ни в досега с онлайн средата. Значимостта на темата е провокирана от нейната актуалност и важност – ние живеем в епохата на интернет, цялото ни ежедневие е свързано с глобалната мрежа. Живеем не в природна, работна, а в електронна среда – това променя начините ни на мислене, механизмите за възприемане на информация. Медиите и човешкият ум е призмата през която ще се разглежда проблемът за Интернет или какво знание „остава в мрежата”.

В опитите да се търсят отговорите на тази амбивалентна ще бъдат правени постоянни препратки към философската риторика и психологията, защото тези науки ни дават напълно различна представа за нещата, които смятаме, че познаваме най-добре. В този контекст едни от ключовите понятия, чиято същност и характеристика ще са постоянен обект на анализ са мисленето и интелекта. Затова е много важно още

в началото на разработката да бъдат изяснени предварително тези основни за настоящия доклад понятия. Мисленето се възприема като форма на отражение, регулиращ механизъм, възможност и изява на човешката личност, познавателна дейност, творчество. Интелектът, отъждествяван с ума на човека, е качество на личността, което синтезира в себе си качества, особеностите, достойнствата и недостатъците преди всичко на мисленето и паметта. Но в него са отразени и много от качества и възможностите на възприятието и представата, на въображението и вниманието. Но природата на интелекта, неговата най-дълбока същност си остава мисълта и именно чрез нея и само чрез нея в интелекта се отразяват и качества на другите познавателни процеси. Интелектът е качество, което обединява познавателните и рационалните възможности на човешката личност. [2] Самият опит обаче да ограничим тези необятни за човека най-ярки негови характеристики в рамките на някаква дефиниция вече ги лишават от всички нюанси, а в своята си същност мисълта и ума на човека са богато нюансирани в индивидуалното различие на отделната личност. В този контекст Никола Кар цитира Ралф Емерсън, който казва, че ефектите от технологията променят начините на възприемане неотклонно и без съпротива.[3]

От горепосоченото дефиниране на понятията „мислене” и „интелект” става ясно, че възприемането на информацията като когнитивен процес е свързано с интелектуалните възможности на човека и в този смисъл с неговит търсения и открития в процеса на цивилизационното му развитие. Но както казва доц. Юрий Проданов *„търсенията и откритията на човешкия дух винаги са били възприемани като проява на един от седемте гряха – гордостта. И затова винаги са били гледани и оценявани с консервативно подозрение.”*[1]. Мрежата с нейния изкуствен интелект е откритието на човека от новото врем – нашето време. Но с навлизането си Интернет като израз на човешкото интелектуално съвършенство е едновременно и възхваляван и анатемосван, защото новите медии, които са основен атрибут на глобалната мрежа, са колкото удовлетворяващи информационния ни глад, толкова и зловредни, защото оказват „магическото” си въздействие директно върху нервната ни система. Доказано е, че в резултат на постоянния контакт със средствата на виртуалното пространство у нас настъпват промени във възприемането, рефлексията и саморефлексията.

Нашето поколение е част от един от историческите процеси, които променят начина на възприемане на информацията от човешкия мозък. Предишният такъв феноменален период, характеризиращ се с информационен бум и промяна на начина, по който виждаме и мислим, е бил преди стотици години – по време на Сервантесовата епоха, когато печатното слово се е установило дълготрайно като основен източник на информация и е оформило линейното мислене, което днес сме на път да изгубим. Това непосредствено води до извода, че се намираме в нова еволюционна ера, която обаче ако съдим от темповете, с които се развиват иновативните технологии, може да отmine много по-бързо от предхождащата я – за десетилетия. От тази кратка обобщаваща ретроспекция е очевидно, че еволюцията на човешката цивилизация преминава през информационния поток на новото, на онова, което трябва да се научи, овладее, разбере. Цялото ни съществуване и развитие е свързано с придобиването на нови знания и умения, чрез които да оцелеем. Преди хиляди години в зората на човешката „инвазия” сме се учили да оцелеем физически, постепенно оцеляването ни се е свързвало и с развитието на всякакви физически и интелектуални умения, вписващи се в социалните изисквания на конкретни епохи, днес нашето време отново ни налага да притежаваме знания, умения и може би друг тип предпазни механизми, за да оцелеем.

Днес живеем в така наречената „трета вълна” на човешката цивилизация. Вълна – колкото благодатна, толкова и разрушителна. Макар откакто „Мрежата” постоянно се установи в нашия начин на живот, да се появяват „откъснати” тревожни сигнали за

опасностите, които тя крие наред с предимствата си, като че ли в последните няколко години актуалността на тази тема придобива все по-големи размери. Вече редица психолози се борят с новото пристрастяване – интернет пристрастяването, а патологичната зависимост от модерните технологии вече е факт. „*Не, човечеството, а свръхчовекът е целта*”, казва Ницше. Но в този си стремеж към доближаването на свръхчовека посредством въвеждане на високите постижения на човешкия ум в технологичното им олицетворение свръхчовекът не се ли превръща в подвластен на своето свръх творение смъртен. Днес повече от всякога говорим за пристрастяване, което често дори граничи с патология. Френските психиатри Мишел Отфьой и Дан Велеа например в цяло монографично изследване разкриват същността на патологичната зависимост от модерните технологии, наричайки пристрастените към онлайн средата „наркомани без дрога”. [4]

Но нека да разгледаме т.нар. „нормален” участник във виртуалната комуникация, предполагаемо непристрастеният, който може да бъде припознат във всеки от нас. Този участник е един и това е виртуалният човек, представен като основен, активен, движещ фактор във виртуалното пространство, което, от своя страна, е продукт на неговите представи, интереси, модели. Появата и развитието на интернет като нова мултимедийна платформа, създаваща нови медийни и комуникативни практики, променя живота и всекидневието на потребителя, а с това променят и нашите мисловни и сетивни възприятия, променят интелектуалния ни порив. В този смисъл ще посоча и основното тезисно твърдение, което настоящият доклад си поставя амбицията да потвърди, а именно: Интернет радикално променя не само нашето мислене, но и структурата на мозъците ни – способността за определен тип мисли и преживявания, характеризиращи човечеството. Това е факт.

Според Никълъс Кар, когато достатъчно дълго използваме дадена медия, тя ни насочва какво и как да виждаме. Това е промяна на процеса на мислене и възприемане. Кар продължава своите разсъждения в тази посока като цитира Маклуън, който конкретизира, че ефектите от технологията не се проявяват на ниво гледни точки или концепции, а по-скоро променят начините на възприемане и то без съпротива и неотклонно. „Медиите упражняват магическото – или зловредното – си действие директно върху нервната система”. [5] Парадоксът – смятаме, че ние контролираме технологията, но не си даваме сметка как мрежата влияе на нашата мрежа от неврони. Както Зигмунд Фройд разработва редица методи за разкриване на афективните комплекси, които провокират нашето поведение в настоящето, така и ако се върнем назад, ще си дадем ясна сметка, че всяко едно ново средство за масова комуникация ни променя. В статията си „*In memorem Canonis (В памет на канона)*” доц. Юрий Проданов чрез логично обоснована интерпретация на културно-исторически аналогии, свързани с интелектуалното развитие на човечеството в отделни значими епохи, обективизира нормалната закономерност на начина, по който днешния информационен и технологичен „взрив” се отразява на човешката ментална дейност, давайки пример с художествения образ Дон Кихот, който губи разсъдка си в резултат на много и безразборно четене. В цитираната вече статия Проданов установява уникален паралел с информационния бум на човечеството през 16-17 век, когато се появяват множество книги в резултат на Гутенберговата печатна преса. По това време се наблюдават и големи културно-исторически, политически и религиозни промени в световен мащаб – явления наподобяващи на днешното „хаотично” световно пространство изпълнено с терористични религиозни актове, политически демагогии, природни катаклизми. Препращайки и подлагайки на съмнение концепцията на американския писател и футурист Алвин Тофлър, който твърди, че третата вълна на революцията в сферата на информационните технологии е съвременен феномен на постиндустриалното общество, а не е

нешо вече случило се както твърди Проданов и което поради факта, че вече се е случило, е добре забравено. В този контекст доцентът отбелязва, че именно „лудостта от безразборното четене“ като характерология на един литературен персонаж е всъщност метафорична крайна точка на глобален процес. Този глобален процес е стартирал във времето след появата и книгочетенето на границата на средните векове в паралел и с редица неблагоприятни за Стария континент социално-исторически фактори и в резултат на това „съдбата на ефирното човешко създание“ е била заплашена в всички посоки. [6] В духа на нихилистичното отношение към света, познанието и същността на човешкото същество Ницше казва следното: *„Илюзията, че сме познали нещо там, където имаме математическа формула за процесите: то само е обозначено, описано и нищо повече!“*. [7]. Като доказателство за тази проникновена философска концепция в епохата на Сервантес водеща тема е била *„лъжовната стойност на вековните истини“*. [8] Този век може да се оприличи на нашия по отношение на информационния бум, пред който е бил изправен тогавашният човек. Ако преди стотици години, когато Дон Кихот се бори с вятърни мелници, плод на обремененото му от много четене на книги въображение, то днес всички ние сме въвлечени в потока от частици на интернет пространството, което ни предлага различни паралелни виртуални реалности. В този смисъл всеки от нас е един съвременен Дон Кихот, конструиращ своето присъствие и поведение в аналогичното на действителното онлайн пространство. Както днес говорим за последните върху функционирането на нашия мозък в резултат на Мрежата и компютърните технологии, то същите процеси на влияние на външни фактори върху мозъчната ни дейност, са се случили и през 16 век в резултат на интензивното навлизане на книгата и печатното слово като основно информационно средство. Следователно човечеството е преживяло две информационни ери – роденото от Гутенберг революционно печатене и навлизането днешната информационна виртуална „вълна на новата цивилизация“ ако използваме лексиката на Алвин и Хайд Тофлър. Ето защо както казва Николас Кар *„всяка технология е израз на човешка воля“*. [9] Както за Кар, така и за Тофлър темата за познанието като единствения необходим капитал за развитие, е особено важна. Нека пак да направим връзка с философската мисъл – Ницше препраща познанието към трите велики наивности – *„Познанието: като път към щастието (като че ли...); като път към добродетелта (като че ли...); като път към отрицанието на живота – доколкото то е път към разочарованието – (като че ли...)“*. [10] А виртуалният живот не е всъщност отричане на реалния, съзряване на неговото безсмислие. Тук не говоря за някаква нова философска докторина и търсене в напредъка на технологията философски замисъл на отричането на живота, а правя една тънка връзка и провокирам към размисъл относно очевидната повторемост на мозъчните възприятия посредством различни „инструменти“ в миналото и днес – посредством печатното слово преди векове и посредством потока от частици на глобалната мрежа. Виртуалния свят се свързва с фикционалния Донкихотов свят. *„Това е поколение, което е загубило ориентир към канона, просто защото класическият канон, разбран като свод от обществено значими, социално и културно приложими и адекватни на историческата ситуация текстове – формиращ се по законите на петвековно съществуване си отива. Той изчезва бързо заедно с изградилата го и опитомила информационна технология (печатането) и съответстващите му властови институции (образователни, политически, религиозни). Скоростите на „качване“ и „сваляне“ на информация. Скоростите на обмен и актуализиране на информация са такива, че на дневен ред е въпросът: „Възможно ли е изобицо бъдещо съществуване на текстови канон?“ Засега отговорът е: „По скоро не!“*. Плахи опити в това отношение са усъвършенстването на браузърите, проекти от рода на Уикипедия, глобални информационни и образователни сайтове, глобални интернет-

медии”. [11] И ако в Сервантесовата епоха неговият герой заживява във въображаеми светове, то днес тези светове могат да бъдат оприличени като виртуални, което в своята многозначност отново препраща към фикциалността. Ето защо няма да прозвучи крайно ако кажа, че има нещо разхвърляно, случайно и упорито в опитите ни да осмислим днешния информационно-технологичен свят и нашето отношение към него.

Информацията е навсякъде около нас и никога не е била толкова лесно достъпна, а и ние никога не сме били толкова маниакално зависими от нея и никога не сме осмисляли така крайно своето съществуване посредством нея. Именно маниакалността, посредством която колкото и абсурдно да звучи реализираме себе си, използвайки предимствата на Мрежата, е факторът, който ни кара да се замислим дали вече не сме загубили предишни качества и умения и не сме изменили на себе си, като сме заменили собствения си интелект с един чужд ни, „глобално-мрежов” изкуствен интелект, който охотно ни служи. Роботизираме ли се? Този и редица други релевантни въпроси, които все повече хората започват да си задават, всъщност се оказва един от най-големите дебати на нашето съвремие. Всъщност във Вселената изкуствен интелект не съществува, а това, което ние възприемаме като изкуствен интелект, е отсъствие на реалния – човешки интелект. Човекът като одушевено същество от една страна, и Мрежата, носеща в своята „нежива всезнаещност” характеристиките на неодушевеността, могат да бъдат разбрани в съответствие на това дали притежават или не способността да задават параметрите на своята умствена възприемчивост. Проданов оприличава днешното виртуално общество с номадските народи, опирайки се на разсъжденията на Арнълд Тойнби относно сходното влияние на върху човешките общества на степта и морето. Доц. Юрий Проданов посочва че именно сега сме във времето на новите номади, движещи се по новото виртуално пространство-степ. *„И предизвикателството тук е, че номадските цивилизации по принцип спират развитието си, увлечени в ритмичното си движение през монотонното пространство. Предизвикателството днес е дали човечеството в епохата на Мрежата ще намери или създаде „някои от островите”, сред дълбокото море от информация и равната степ на безсмислените факти и събития или ще се превърне в общество без история, довършено от „цивилизацията простряла палатата си по цялата повърхност на планетата”.* [12] Мрежата с нейния изкуствен интелект е откритието на човека от новото време – нашето време. Но с навлизането си Интернет като израз на човешкото интелектуално съвършенство е едновременно и възхваляван и анатемосван, защото новите медии, които са основен атрибут на глобалната мрежа, са колкото удовлетворяващи информационния ни глад, толкова и зловредни, защото оказват „магическото” си въздействие директно върху нервната ни система. Доказано е, че в резултат на постоянния контакт със средствата на виртуалното пространство у нас настъпват промени във възприемането, рефлексията и саморефлексията. Както в началото на доклада бе посочено, в тези страници ще се правят постоянни препратки към две основополагащи за човечеството науки – психологията и физиката. Според физиката понятието абсолютна нула е абсолютно отсъствие на топлина. При такова състояние както твърдят физиците цялата материя става инертна и не може да реагира при тази температура. Това означава, че не съществува студ, а тази дума просто обозначава това, което чувстваме при отсъствието на топлина. Тази риторика на физиката може да бъде приложена и към човека и неговия интелект. Връщайки се на умозаклученията, направени на база физическите закони, то и понятието „изкуствен интелект” не би трябвало да съществува, а е измислено от нас самите, за да обозначи, отсъствието на реалния човешки интелект. Истинският интелект е възможно да съществува само и единствено в нас хората. Но ако този интелект бъде пренесен и апликиран към друга неодушевена форма на съществуване, като модерните информационни технологии, то този интелект става нереален, отсъстващ –

изкуствен. Съвременният изследовател на виртуалното Марчело Розати дефинира човека като техническо животно, а технологията като съпътстваща живота му като властова реалност – „ако възприемем дефиницията на възможното като възможно в предстоящото и следователно се откажем от началото на целостта, доближаваме възможното до нещо неистинно, до нещо фалшиво, което никога няма да съществува. Именно на тази база виртуалното с асоциира с фалшивото, изкуственото като опозиция на реалния свят.” Според професорът по философия Силвия Минева значимостта на технологиите и тяхната власт днес се съизмерват най-често с така нареченото „усилване” на човека чрез подпомагане на неговите способности и умения посредством техниките и методите, които му предават био- и нано- технологиите, информатиката и когнитиката.[13] Следвайки този своеобразен дискурс за реалното в контекста на виртуалното отново ще се върна към аксиомите на физическата наука, давайки още един пример, който да подкрепи гореказаното за изкуственото като опозиция на реалното – тъмнина не съществува, защото това състояние е всъщност отсъствие на светлина и в такъв случай ние можем да изучим светлината, но не и тъмнината. Тази проста констатация, приложена и към нашите опити да осъзнаем променящата ни се мисловна дейност под влияние на виртуалната реалност, много ясно показва, че за да разберем механизмите, чрез които Мрежата ни влияе първо трябва да схванем необикновения начин, по който нашият мозък функционира под влияние на тези механизми. Това означава, че ние можем да разберем логичността на функциониране на нашия мозък посредством изучаването му, но не можем да разберем защо мисловната ни дейност реагира по определен начин, когато е в контакт с новите информационни технологии, ако търсим отговорите, изучавайки първо тяхната специфика, защото те са носители на изкуствения интелект, който реално не съществува. С две думи – изкуственият интелект, отъждествяван с глобалната мрежа, не съществува, а представлява отсъствието на човешкия интелект. В този контекст асоциацията за визуалната прилика между глобалната мрежа и човешкия мозък, приличащ на мрежа от неврони, не е случайна. Тук се крие аналогията между човешкия мозък и създадения от нас виртуален „мозък”, който Мрежата „притежава”, но последният се проявява тогава, когато липсва целенасочената и всеобхватна човешката мисловна дейност. Най-простият пример за това отсъствие е, когато търсим дадена информация в онлайн пространството, скачайки от линк на линк, използвайки по този начин предимствата на интернет без да отчитаме страничната информация, която ни се появява на екрана, защото тя не ни е нужна и предпочитаме да не обременяваме ума си с нея. Ето защо макар и да сме подвластни на предимствата, които ни дава изкуствения интелект, олицетворяващ Мрежата, то ние сме тези, които можем да му позволим да съществува или не – както сме позволили на книгата да се наложи като основно информационно средство по време на Сервантесовата епоха и да съществува стотици години след това. Преди стотици години, когато човешкият мозък се е сблъскал с печатното слово като нов информационен фактор в развитието на човечеството, то възприемането на това слово от човека, е довело до промени във функционирането на определени неврони в мозъка ни в резултат на четенето като мисловна дейност. Така днес новата действителност ни налага да пренебрегнем „изкуствения интелект” на печатното слово и да дадем възможност да съществува следващия променящ, но незаличаващ функционирането на нашия ум изкуствен интелект – новите медии. Медиите влияят върху хората и способността им за промяна на съзнанието. Информационната ера също промени начина, по който мислим и действваме. Медийната култура сега е доминираща форма на култура, която ни социализира и дава материал за идентичност в условията на социална репродукция и трансформация, при това новите медии са по-ангажиращи от другите медии на умствено, психическо или емоционално ниво[14]. В резултат на това според твърденията

на Николас Кар и редица други изследователи Интернет ни лишава от способността да се концентрираме и размишляваме, когато четем даден онлайн текст. Т.е. независимо дали ние сме онлайн или не, то умът ни очаква да приеме информацията по начина, по който Мрежата я разпространява. Ето защо под влияние на това Интернет променя нашите интелектуални навици.

Мрежата създава представата за една неконтролируема множественост на изкуствени интелекти, които могат да изместят реалния човешки интелект. Ето защо и превземането на света от компютрите и роботите е любима тема във футуристичните кино продукции. Но тази хипотеза звучи крайно на всичко казано дотук и извода, че нашият мозък днес търпи еволюционна промяна, каквато е претърпял преди стотици години с навлизането на четивната информация. Същата тази „заплашваща“ тогава нормалния човешки ум информационна технология днес е заменена с друга, която както предхождаща я дава същото лавинообразно натрупване на информация с различно съдържание. От нас зависи дали напълно ще се подадем на неограничените възможности на новите технологии или ще съумеем да съхраним важни умения, които да ни предпазят да не се превърнем в подвластни на изкуствения глобалномрежов интелект съвременни Сервантесови герои, носещи налудничавостта на своето време.

Литература:

1. Проданов, Ю. In *memoriam Saponis* (В памет на канона). В: Сборникът „Представи за българския литературен канон. Книга II” (Велико Търново, „Фабер”, 2010)
2. Леви, Л. Когнитивна психология, София, „Парадигма”, 2006, стр.101-102
3. Кар, Н. Под повърхността, София, „Инфо ДАР” ЕООД, 2012, стр.11
4. Отфьой, М., Велега, Д. Пристрастени към интернет, София, „Рива”, 2011
5. Кар, Н. Под повърхността, София, „Инфо ДАР” ЕООД, 2012, стр.11
6. Проданов, Ю. In *memoriam Saponis* (В памет на канона). В: Сборникът „Представи за българския литературен канон. Книга II” (Велико Търново, „Фабер”, 2010)
7. Ницше, Ф. Воля за власт. София, „Захари Стоянов”, 2009 г., стр. 448
8. Проданов, Ю. In *memoriam Saponis* (В памет на канона). В: Сборникът „Представи за българския литературен канон. Книга II” (Велико Търново, „Фабер”, 2010)
9. Кар, Н. Под повърхността, София, „Инфо ДАР” ЕООД, 2012, стр. 56
10. Ницше, Ф. Воля за власт. София, „Захари Стоянов”, 2009 г., стр. 334
11. Проданов, Ю. In *memoriam Saponis* (В памет на канона). В: Сборникът „Представи за българския литературен канон. Книга II” (Велико Търново, „Фабер”, 2010)
12. Пак там;
13. Минева, С. Екология на Виртуалните реалности: що е то? В сборника „Екология на виртуалните реалности” (София, „Проектория”, 2015 г.), стр.11
14. Дерменджиева, Грета. Онлайн журналистика. Медите в дигиталния свят. С, Унив. Изд. „Св. Климент охридски”, 2012, с. 115.